

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 15-05-34564 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית
חקלאית בע"מ

לפני כבוד השופט, פרופ' עופר גרוסקופף

עמותת אזרחים למען הסביבה

המבקשת

ע"י בא הכוח המייצג עו"ד גאור יאיר ממך

נגד

קומפוסט שלוחות אגודה שיתופית חקלאית בע"מ

המשיבה

ע"י בא כוחה עו"ד אריה נייגר

החלטה בבקשה לסילוק על הסף

1. האם יש מקום לאפשר ניהול הליך של תובענה ייצוגית, כאשר ייזום ההליך, ואיסוף הראיות המשמשות לביסוס הטענות המועלות בו, נעשו על ידי מתחרה עסקי של המשיבה? שאלה מקדמית זו מתעוררת במלוא עוצמתה בהליך שלפניי, ומאחר שהמדובר בשאלה תקדימית, ובעלת חשיבות, סברתי כי ראוי לדון בה קודם לדיון בתובענה גופה.

א. רקע עובדתי

2. הנסיבות המעוררות את השאלה שהוצגה לעיל אינן שנויות במחלוקת, וניתן לסכמן בקצרה:

א. התובענה הייצוגית שלפניי הוגשה ביום 18.5.2015. המדובר בתובענה על פי פריט 6 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות, תשס"ו – 2006: "תביעה בקשר למפגע סביבתי נגד גורם המפגע". התובענה הוגשה נגד ארבע משיבות, ואולם בדיון שהתקיים ביום 19.5.2016 הסכימה המבקשת למחוק את שלוש המשיבות הנוספות, ולהותיר את ההליך נגד קומפוסט שלוחות אגודה שיתופית חקלאית בע"מ (להלן: "המשיבה") בלבד.

ב. המשיבה מפעילה אתר קומפוסט, המשמש לקליטת בוצה מיוצבת וטיפול בה בתהליך קומפוסטציה לצורך סילוקה ושימוש בה כדשן חקלאי אורגני. אתר המשיבה מצוי באזור עמק המעינות בצפון הארץ, בסמוך לקיבוץ שלוחות (להלן: "אתר שלוחות"). על פי הנטען בבקשת האישור המשיבה הפרה את תנאי רישיון העסק שניתן לה, קלטה באתר שלוחות כמויות בוצה העולות משמעותית על יכולת הקיבול שלו, וכתוצאה מכך לא טיפלה בחלק מהבוצה באופן ראוי, אלא פיזרה אותה בשטחים חקלאיים, תוך גרימת נזקים סביבתיים.

עמוד 1 מתוך 11

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 34564-05-15 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית
חקלאית בע"מ

ג. הנטען בבקשת האישור מבוסס על חקירות ובדיקות שבוצעו על ידי חוקר פרטי (מר מאיר פרסקו. צורף כנספח 6 לבקשת האישור), על חוות דעת מומחה (ד"ר גיל כ"ץ. להלן: "מומחה המבקשת"). צורפה כנספח 1 לבקשת האישור) וחומרים נוספים (להלן: "הראיות התומכות בבקשה").

ד. אין חולק כי הראיות התומכות בבקשה נאספו, רובן ככולן, על ידי מתחרה עסקי של המשיבה, מר דניאל אונגר, שבבעלותו אתר הקומפוסט "קומפוסט אור" בבקעת הירדן (להלן: "המתחרה העסקי" ו- "אתר אור" בהתאמה).

ה. על פי דו"ח המשרד להגנת הסביבה מיוני 2014 (צורף כנספח 2 לבקשת האישור. להלן: "דו"ח המשרד להגנת הסביבה") פעלו בארץ בשנת 2013 ארבעה מתקני קומפוסטציה מרכזיים לעיבוד בוצה לשימושים חקלאיים, ועל פי הנמסר לי על ידי הצדדים, שניים מהם נסגרו בינתיים. כתוצאה מכך אתר אור ואתר שלוחות הפכו בשנת 2014 למתקני הקומפוסטציה המרכזיים היחידים בארץ לעיבוד בוצה לשימושים חקלאיים (על פי דו"ח המשרד להגנת הסביבה היו קיימים ב-2013 עוד שני מתקנים מרכזיים המעבדים בוצה לייעוד של זבל לבעלי חיים וכן קיימים מכוני טיהור שופכין המטפלים בבוצה שלהם באופן עצמאי). יצוין כי היקף הפעילות של אתר אור, על פי רישונו, עולה בהרבה על זה של אתר שלוחות: על פי דו"ח המשרד להגנת הסביבה בשנת 2013 עובדו באתר אור 136,708 טון בוצה, בעוד שבאתר שלוחות עובדו באותה שנה רק 11,000 טון בוצה.

ויובהר: בקשת האישור נסמכת על הטענה כי בשנת 2014 נקלטו באתר שלוחות כמויות העולות בהרבה על ההיקף האמור של 11,000 טון (והתואם את רישיון המשיבה), והמגיעות לכדי 70,000 טון לפי הערכת מומחה המבקשת.

ז. כאמור, הראיות התומכות בבקשת האישור נאספו, רובן ככולן, על ידי המתחרה העסקי, והועברו על ידו לשני גורמים: משטרת ישראל והמבקשת.

משטרת ישראל קיימה חקירה, ובעקבותיה הוגש כתב אישום פלילי נגד המשיבה, וגורמים נוספים, ובכללם עובדי המשיבה שהיו אחראים לפעילותה, שהסתיים בהרשעה במסגרת עסקת טיעון. המשיבה הורשעה, על יסוד הודאתה, בעבירות של "הפרה ואי קיום תנאים ברישיון עסק הן לגבי אופן סילוק הבוצה והן לגבי הדיווחים שהועברו למשרד להגנת הסביבה ולקיבוץ שלוחות בנוגע לכמות הבוצה שנקלטה באתר הקומפוסט", ונגזר עליה קנס בסך 50 אלף ש"ח. כן חויבה המשיבה לחתום על התחייבות בסך 100 אלף ש"ח שלא לעבור עבירה דומה במשך 3 שנים. עובדי המשיבה

עמוד 2 מתוך 11

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 15-05-34564 עמותת אזרחים למען הסביבה ג' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית
חקלאית בע"מ

חורשעו אף הם, ונגזרו עליהם בהתאם להסדר הטיעון עונשי מאסר על תנאי וקנסות
(ראו ג"פ (שלום נצרת) 3210-11-16 מדינת ישראל נ' קומפוסט שלוחות – אגודה
שיתופית חקלאית בע"מ (הכרעת הדין וגזר הדין ניתנו ביום 23.11.2016, על ידי
השופטת הבכירה, לילי יונג-גפר)).

המבקשת מתוארת בבקשת האישור כ- "ארגון סביבתי חברתי ללא כוונת רווח, אשר
הוקם בשנת 1990 על ידי תושבי הגליל במטרה למעול יחד לשמירה על הסביבה,
משאבי הטבע ובריאות הציבור...". אין חולק כי המדובר בעמותה מוכרת, הפועלת
בתחום איכות הסביבה. הראיות התומכות בבקשה הועברו אליה באמצעות משרדי
עורכי דין (משרד עורכי הדין של המתחרה העסקי העביר את החומר לע"ד עדי
מוסקוביץ, שהיה אחד מבאי הכוח המייצגים. יצוין כי ביום 31.5.2016 ביקש עו"ד
מוסקוביץ להסתלק מהייצוג, ובקשתו אושרה ב- 13.7.2016). לאחר קבלת החומר על
ידי המבקשת הוא, יחד עם תלונות ופרסומים אחרים בנושא, נבדק על ידי אנשיה,
ובתום הבדיקה החליטה המבקשת "ללכת על התיק" (כדברי נציגת העמותה, עו"ד
גימילה הרדל-ואכים, פרוטוקול 19.5.2016, עמוד 3 שורות 13 - 24. יצוין כי לדברי
נציגת העמותה, המדובר בתובענה הייצוגית הראשונה בה העמותה מופיעה כמבקשת,
ואולם היו תובענות ייצוגיות קודמות בהן עורכי הדין שלה שימשו כבאי כוח
מייצגים). העמותה מנהלת מאז את התיק באופן עצמאי, על בסיס הראיות התומכות
בבקשה שסופקו על ידי המתחרה העסקי. המבקשת הבהירה כי למתחרה העסקי אין
מעורבות בניהול ההליך, אין הוא מממן את ניהול התובענה ואין לו זכאות לפירוטתה,
ככל שיהיו כאלה (ראו פרוטוקול 19.5.2016, עמוד 2 שורות 23 - 28, ובמיוחד
ההבהרה כי "אין בינינו הסכם לגבי הוצאות או הכנסות").

3. **קיצורו של דבר:** המדובר בבקשה לאישור תובענה כייצוגית, שהיוזמה להגשתה היא של
מתחרה עסקי של המשיבה, אשר הוא זה שהניע את גלגלי התהליך, והזין אותו בחומר
הראייתי הדרוש לצורך ביסוס התובענה. עם זאת, ההחלטה על הגשת בקשת האישור היא
החלטה עצמאית של המבקשת ובאי הכוח המייצגים, אשר אינם קשורים או תלויים במתחרה
העסקי. זאת ועוד, למתחרה העסקי אין, על פי הנמסר לי, מעורבות בניהול ההליך, לא במישור
קבלת ההחלטות ולא במישור הכספי.

עמוד 3 מתוך 11

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 34564-05-15 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית חקלאית בע"מ

ב. השאלה המשפטית וטענות הצדדים לגביה

4. על רקע האמור לעיל, מתעוררת השאלה המשפטית האם יש לאפשר ניהול הליך של תובענה ייצוגית בנסיבות המתוארות: דהיינו כשייזום ההליך, ואיסוף הראיות המבססות אותו, נעשה על ידי מתחרה עסקי, ואולם ניהול ההליך, על סיכונים וסיכונים, מתבצע על ידי מבקשת ובא כוח מייצג עצמאיים, שאינם תלויים במתחרה העסקי.
5. המבקשת סבורה כי שאלת המפתח אינה כיצד נולד ההליך (דהיינו זהות יוזם ההליך), אלא כיצד יתנהל (דהיינו זהות השולט והמנהל את ההליך). לפיכך, עצם העובדה שייזום ההליך נעשה על ידי מתחרה עסקי אינה סיבה לדחיית בקשת האישור. לשיטת המבקשת רק מעורבות נמשכת של המתחרה העסקי בניהול ההליך, עשויה להצדיק סילוק התובענה, ואף זאת לא כעניין גורף, אלא רק לאחר שנעשה איזון ראוי בין האינטרסים המתנגשים (חשיבות התובענה, היכולת להגישה שוב וכיו"ב), ונשקלו החלופות האפשריות (כגון החלפת המבקש ובא הכוח המייצג). לביסוס עמדתה מפנה המשיבה לתנאים לאישור תובענה ייצוגית, המנויים בסעיף 8 לחוק תובענות ייצוגיות. לגישתה, גם אם נניח כי דרישת תום הלב הקבועה בסעיף 8(א)(4) לחוק, ומהווה עקרון בדיון הכללי, מתייחסת גם למישור היחסים כלפי המשיבה/הנתבעת, הרי שהיא מוסבת "אך ורק לייצוג וניהול ההליך ולא למניעים שעמדו ביסוד הגשת הבקשה". בדומה גם את סעיף 8(א)(2) לחוק, המציב את הדרישה כי התובענה הייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת, ראוי לפרש בצמצום, ולא לפסול על בסיסו תובענה שיוזם מתחרה, אלא אם שוכנע בית המשפט כי התובענה "כל כולה הינה הפעלת לחץ לא הוגן או יצירת תחרות לא הוגנת". המבקשת מטעימה כי פרשנות זו מתיישבת עם התכליות של מכשיר התובענה הייצוגית, ועם "מנגנוני הבלמים והאיזונים הקיימים בחוק". לחילופין סבורה המבקשת כי גם אם נתקבלת הגישה לפיה ייזום על ידי מתחרה עסקי מהווה שימוש זר במכשיר הייצוגי, אין מקום לכלל פסילה מוחלט, אלא יש לאזן בין האינטרסים הנוגעים לטובת הקבוצה לבין האינטרסים של טוהר ההליך הייצוגי.
6. המשיבה מקבלת כי "לא כל מעורבות מכל סוג שהוא של מתחרה עסקי בייזום תובענה ייצוגית מחייבת סילוק על הסף מטעם זה בלבד", ואולם היא סבורה שאם מתקיימות נסיבות מחמירות במיוחד, המתקיימות לשיטתה במקרה שלפניי, ניתן וראוי לסלק את התובענה על הסף. המשיבה מציעה לקבוע אמות מידה לבחינת חומרת המעורבות, ובהן: "א) מידת התחרות בין הצדדים; ב) מידת המעורבות של המתחרה בייזום ההליך הייצוגי; ג) זיקותיו של המתחרה להליך; ד) התנהלות המבקשת בהליך; ה) קיומן של חלופות להליך המאפשרות להימנע מסילוק על הסף; ו- ז) האינטרס החברתי שבקיום ההליך או בסילוקו והתאמתו למטרות החוק". יישום אמות המידה הללו במקרה הנדון, מצדיק לשיטת המשיבה את סילוק התובענה על הסף. המשיבה מדגישה במיוחד את היות המתחרה

עמוד 4 מתוך 11

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 34564-05-15 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית חקלאית בע"מ

העסקי מתחרה ישיר ודומיננטי, השולט על חלק ניכר משוק קטן ומועט משתתפים (57% נכון ל- 2013 ו- 74% נכון ל- 2015); תפקיד המפתח שמילא המתחרה העסקי בייזום ההליך (המשיבה מדגישה כי "המתחרה הינו גורם יחיד שהוביל להגשת התובענה. הוא ואין בלתו"); העדר זיקה של המתחרה העסקי להליך, מאחר שאינו נמנה עם קבוצת הנפגעים; הגילוי החלקי והחדרתי שניתן ביחס למעורבותו בהליך; והעדר כלים חלופיים, פרט לסילוק על הסף, להתמודד עם הפגם שבייזום ההליך ממניעים פסולים. כן מציינת המשיבה כי האינטרס החברתי בקיום ההליך הנכחי נמוך, מאחר שמדובר באירועים שטרם התיישנו, ואשר אין חסם המונע הגשת תובענה ראויה בעיניים. זאת ועוד, נגד המשיבה נוהל הליך פלילי, בעקבות המידע שהעביר המתחרה העסקי, ולפיכך גם תכלית ההרתעה הושגה.

7. עיון בטיעוני הצדדים, הראויים שניהם לשבח הן על הענייניות והתמציתיות והן על ההגינות והיושר האינטלקטואלי, מלמד כי עיקר המחלוקת ביניהם היא בשאלת יישום הדין, ולא בהגדרתו. על שני הצדדים מקובל כי עיקר הדגש בבחינת התנאים הקבועים בחוק תובענות ייצוגיות צריך להיות מוסב לאופן ניהול ההליך, ולא לשאלת המניע לייזומו. עם זאת, מקבלים שניהם כי בנסיבות מסוימות יכול פגם בייזום ההליך להביא לסילוקו על הסף. יתרה מכך, דומה כי גם קשת השיקולים שיש להביא בחשבון לעניין זה אינה שנויה במחלוקת של ממש. הפער בעמדות הצדדים הוא, אם כך, תוצאה של יישום שונה של השיקולים הרלוונטיים. לשיטת המבקשת, איזון זה מצדיק מתן אפשרות לנהל את ההליך, למרות מעורבות המתחרה העסקי בייזומו; לשיטת המשיבה, איזון זה מחייב את סילוק התובענה.

ג. דיון והכרעה

8. הנסיבות שהביאו להגשת התובענה הייצוגית הן עניין שנוי, לכאורה, מחוץ למסגרת התנאים אותם נדרש בית משפט לבחון בבואו לאשר תובענה ייצוגית. התנאים שקבע המחוקק לאישור התובענה כיייצוגית מתייחסים למאפייני עילת התביעה וסיכויי הצלחתה (סעיף 8א(1) לחוק: האם התובענה מעוררת שאלות משותפות לכלל חברי הקבוצה? האם יש אפשרות סבירה ששאלות אלו יוכרעו לטובת הקבוצה?); להתאמת הליך התובענה הייצוגית להכרעה בסכסוך שבין המשיבה לבין חברי הקבוצה (סעיף 8א(2) לחוק: "תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות העניין"); לטיב הייצוג (סעיף 8א(3) לחוק: ייצוג עניינם של חברי הקבוצה יעשה בדרך הולמת); ולאופן ניהול ההליך (סעיף 8א(4) לחוק: ניהול התובענה יעשה בתום לב). כל ארבעת העניינים הללו נוגעים לשאלות הנוגעות להליך הייצוגי גופו, ולא לנסיבות שהביאו להתהוותו.

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 34564-05-15 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית
חקלאית בע"מ

9. למרות האמור, לנסיבות שהביאו להגשת החליף הייצוגי יכולה להיות השלכה על האפשרות לנהל תובענה ייצוגית. השלכה זו יכולה להיות פנימית או חיצונית. ההשלכה היא פנימית באותם מקרים בהם הנסיבות שהובילו להגשת התובענה הייצוגית משפיעות על הקביעה האם מתקיים תנאי מהתנאים שקובע חוק תובענות ייצוגיות לאישור ניהול תובענה כייצוגית. ההשלכה היא חיצונית כאשר ראוי למנוע ניהול תובענה כייצוגית בשל הנסיבות בהן הוגשה, וזאת גם אם מתקיימים התנאים לאישור ניהול התובענה כייצוגית. להלן אבהיר את ההבחנה בין המצבים הללו.
10. הנסיבות שהובילו להגשת התובענה הייצוגית עשויות להיות רלוונטיות לצורך ההכרעה בשאלה אם התקיימו התנאים לאישור ניהול התובענה כייצוגית (קרי, התנאים הקבועים בסעיפים 4 ו-8 לחוק תובענות ייצוגיות). במצבים אלו ניתן לומר כי לנסיבות הללו השלכה פנימית על האפשרות לנהל הליך של תובענה ייצוגית. כך, למשל, באחד המקרים שנידונו לפניי הוגשה בקשת האישור על ידי מבקשת, אשר לה סכסוך עסקי קודם עם המשיבה (ראו ת"צ (מרכז) 5567-06-08 בר ואח' נ' עטרות תעשיות 1996 בע"מ (ניתן ב- 20.12.2010. להלן: "עניין ברי"). ודוק, הסכסוך העסקי לא היה בעניין לגבי הוגשה התובענה הייצוגית (טענה כי במוצרי הטונה שמשווקת המשיבה יש חומרים רעילים בריכוז אסור), אלא בעניין אחר לחלוטין (כישלון משא ומתן לשיתוף פעולה מסחרי). נסיבות אלו, כך סברתי באותו עניין, משליכות הן על שאלת טיב הייצוג מבחינת חברי הקבוצה (סעיף 3(א) לחוק. האינטרס הזר של המבקשת פגם באפשרות שתייצג את הקבוצה באופן הולם, בהתאם לטובת הקבוצה) והן על אופן ניהול החליף (סעיף 4(א) לחוק. האיבה של המבקשת למשיבה יצרה חשש כי החליף לא ינהל באופן ענייני והוגן). לפיכך קבעתי כי אין זה ראוי לאפשר למבקשת באותו עניין לנהל הליך ייצוגי (ראו פסקאות 32 – 36 לפסק הדין בעניין בר. יצוין כי באותו מקרה גם לא ראיתי הצדקה למנות מבקש חלופי, וזאת משיקולים שהובהרו בפסקאות 37 – 39 לפסק הדין בעניין בר). עניין בר מדגים, אם כך, מצב בו הנסיבות שהובילו להגשת החליף הייצוגי משליכות על הערכת בית המשפט בדבר האופן בו תנוהל התובענה.
11. הנסיבות שהובילו להגשת התובענה הייצוגית יכולות גם לשמש כשיקול העומד בפני עצמו לדחיית בקשה לאישור ניהול תובענה כייצוגית. הכוונה למצבים בהם יש פסול בעצם השימוש בהליך הייצוגי, וזאת אף אם קיימת אפשרות כי מתקיימים כל התנאים הקבועים בחוק לניהולו. במצבים אלו לנסיבות הגשת התובענה השלכה חיצונית על האפשרות לנהל תובענה כייצוגית. כך, למשל, במקרה אחר שנידון לפניי התברר כי אחד מבאי הכוח מייצגים נתן בעבר שירות משפטי למשיבה באותו עניין עצמו בו ביקש עתה לשמש כבא כוח מייצג נגדה. אותו בא כוח התפטר כמובן מהייצוג, ואולם המשיבה סברה כי אין די בכך, ויש לדחות את בקשת האישור בכללותה (ראו ת"צ 10538-02-13 הצלחה התנועה הצרכנית לקידום חברה כלכלית הוגנת (ע"ר) נ' אל-על נתיבי אויר לישראל בע"מ (החלטה בבקשה למחיקת בקשת אישור

עמוד 6 מתוך 11

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 15-05-34564 עמותת אזרחים למען הסביבה ג' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית
חקלאית בע"מ

התובענה כייצוגית ולחילופין לפסילת המבקשת ובאי הכוח המייצגים מיום 3.2.2016. לחלן:
"ההחלטה בעניין הצלחה". באותו עניין סברתי כי "ניתן להעלות על הדעת מצבים בהם
ההתנהלות פסולה של מגישי בקשת האישור כלפי המשיבה, ולא כלפי בית המשפט, תעלה
לדרגת חומרה שתצדיק סילוק הבקשה על הסף. דוגמא אפשרית לכך הוא המקרה בו המידע
הנוגע לתביעה הגיע לידי המבקש באמצעות פריצה למשרדי המשיבה או למחשביה. דוגמא
אחרת, הקרובה לסוגיה בה עסקינן, היא המקרה בו הגשת התביעה מהווה הפרה של חובות
סודיות המוטלות על מגישי הבקשה כלפי המשיבה. במצבים אלו מוסמך בית המשפט לסלק
את בקשת האישור על הסף, ואין הוא נדרש, לשיטתי, להמשיך בניהול בקשת האישור"
(פסקה 13 להחלטה בעניין הצלחה). עם זאת הבהרתי כי "הפעלת הסמכות לסלק תובענה על
הסף בשל התנהלות מגישה לא תעשה באופן גורף, אלא היא מחייבת איזון בין האינטרסים
המתנגשים" (פסקה 14 להחלטה בעניין הצלחה). איזון זה לא הצדיק, להערכתי, את סילוק
התובענה בעניין הצלחה, ואף לא את החלטת המבקשת או באי הכוח המייצגים (למעט בא
הכוח הנגוע, ששותרר כאמור מהייצוג). על ההחלטה בעניין הצלחה הוגש ערעור, אשר נדחה
על ידי השופט יצחק עמית (רע"א 2094/16. ניתן ב- 30.3.2016). בפסקה 9 של החלטתו מצוין
השופט עמית את הדברים הבאים, התואמים את גישתי:

אני נכון להניח כי במקרים קיצוניים, בהם פגם שנפל בהתנהלותו של התובע
המייצג או בא כוחו הוא כה משמעותי עד שיוּרד הוא לשורש התביעה, עשוי הדבר
להביא לסילוק הבקשה, וזאת כאשר אין בגמצא אמצעי מתוך יותר לריפוי הפגם.
ואולם, מדובר בסעד השמור למקרים קיצוניים, וכפי שצוין בית משפט קמא,
ההחלטה אם לסלק בקשה לאישור תובענה ייצוגית על הסף היא פרי של איזון בין
האינטרסים של הצדדים.

12. הנסיבות שהביאו להגשת התובענה במקרה שלפניי, דהיינו החקירה שביצע המתחרה העסקי,
והעברת תוצריה למשטרת ישראל ולמבקשת, עשויות להשפיע על התקיימות התנאים לאישור
התובענה כייצוגית (קרי ליצור השלכה פנימית). כך, למשל, הן עלולות להשפיע על המשקל
שיוחס לראיות התומכות בבקשה, ובכך על ההסתברות שהשאלות המשפטיות המשותפות
יוכרעו לטובת הקבוצה. ואולם השפעה זו אינה מצדיקה בנסיבות המקרה שלפניי סילוק
התובענה על הסף, אלא יש להביאה בחשבון במסגרת מכלול השיקולים הנבחנים במסגרת
ההכרעה בבקשת האישור. ודוק, על מנת שהשלכה פנימית תאפשר סילוק על הסף עליה
להביא למסקנה ש"ברור בעליל כי לא מתקיים בבקשה אחד התנאים הקבועים בחוק
תובענות ייצוגיות לאישור תובענה ייצוגית" (ראו ת"צ (מרכז) 11-05-28098 הרפז נ' רשות
שדות התעופה, פסקה 4 (פסק דין המורה על סילוק תובענה על הסף ניתן ב- 5.12.2012. לחלן:
"עניין הרפז"). בעניין שלפניי פשיטא כי ההשפעות הפנימיות שיכולות להיות למעורבות
המתחרה העסקי בייזום ההליך אינן עולות לרמה זו. ויובהר שוב, אין לפניי טענה כי מעורבות

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 15-05-34564 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית חקלאית בע"מ

המתחרה העסקי נמשכה מעבר לייזום החליף. מכאן שאין ראיות לקיומו של חשש כי התובענה תנוהל בחוסר תום לב כלפי המשיבה, או באופן שאינו הולם מבחינת חברי הקבוצה.

13. בספרות המשפטית הועלתה האפשרות כי כאשר ייזום התובענה נעשה על ידי מתחרה עלול הדבר להביא את בית המשפט למסקנה כי לא מתקיים התנאי הקבוע בסעיף 8(א) (2) לחוק תובענות ייצוגיות, דהיינו שיקבע כי תובענה ייצוגית אינה דרך הוגנת להכרעה במחלוקת (ראו אלון קלמנט "קווים מנחים לפרשנות חוק התובענות הייצוגיות, התשס"ו – 2006" הפרקליט מט' 131, 146 (תשס"ז): "נושא נוסף אשר צריך למצוא פתרון במסגרת תנאי זה הוא הגנה על הנתבע מפני שימוש לא ראוי בתובענה הייצוגית. למשל, הגשת תובענה ייצוגית על ידי מתחיריו של הנתבע או ביזמתם במטרה להפעיל לחץ על הנתבע וליצור תחרות בלתי הוגנת, אינה יכולה להיחשב לדרך יעילה או הוגנת להכרעה במחלוקת אשר לכלל התובעים המיוצגים אינטרס ממשי בה". גישה זו אוזכרה ע"י השופט חנן מלצר, מבלי שיכריע לגביה, בע"א 8037/06 ברזילי נ' פרינר (הדס 1997) בע"מ, פסקה 95 (ניתן ב- 4.9.2014). להלן: "עניין ברזילי"). בגישה זו יש, בנסיבות בהן עסקינן, מידה מסוימת של מלאכותיות. ודוק, באותם מצבים בהם לחברי הקבוצה אין אינטרס של ממש בניהול ההליך הייצוגי, והוא משמש רק את צרכיו של המתחרה העסקי, על כורחך אתה אומר שניהול תובענה ייצוגית אינו יעיל ואינו הוגן. ואולם, כאשר הן לקבוצה והן למתחרה יש אינטרס בניהול ההליך, שאני. כאשר לקבוצה אינטרס בניהול התובענה קשה לומר כי בירור המחלוקת בדרך של תובענה ייצוגית הוא בהכרח הליך בלתי הוגן בשל עצם מעורבותו של המתחרה. ועניינו יוכיח – המתחרה העסקי סיפק למבקשת ראיות, שעל בסיסן היא קיבלה החלטה לנקוט הליכים שלתפיסתה הן לטובת חברי הקבוצה. האם ניתן לומר כי השימוש בהליכי התובענה הייצוגית אינו מכשיר הוגן להגנת האינטרסים של חברי הקבוצה? ואם תאמר כך, כיצד תיישב זאת עם העובדה שמשטרת ישראל לא ראתה כל חוסר הגינות בשימוש באותם נתונים עצמם לצורך ניהול חקירה פלילית והגשת כתב אישום המיועדים לשמש את טובת כלל הציבור? מכל מקום, גם השלכה פנימית זו, כמו השפעת מעורבות המתחרה העסקי באיסוף הראיות על סיכויי התביעה, היא רק אחד מהשיקולים אותם ראוי להביא בחשבון בעת בחינת בקשת האישור, וממילא אין בה כדי להצדיק סילוק התובענה על הסף.

14. כמובהר לעיל, בצד האפשרות שלמעורבות מתחרה עסקי תהיה השלכה פנימית על התנאים לאישור תובענה כייצוגית קיימת גם האפשרות שתהיה לה השלכה חיצונית על האפשרות להשתמש בהליך של תובענה ייצוגית, דהיינו שהיא תצדיק סילוק התובענה גם אם עשויים להתקיים בה התנאים הקבועים בסעיף 8 לחוק תובענות ייצוגיות. מתי ראוי לעשות כן? התשובה היא שראוי לנהוג כך רק בנסיבות חריגות, בהן יש לראות בניהול ההליך משום מקרה חמור של שימוש לרעה בהליכי משפט (וראו עניין ברזילי, פסקה 95; עניין הרפז, פסקה 4; כן השוו פסקה 30 לפסק דיני בת"צ 11-07-36086 חרסט נ' ידיעות אחרונות (ניתן ב-

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 15-05-34564 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית חקלאית בע"מ

19.9.2012). ערעור על פסק הדין נדחה ביום 22.2.2017). נסיבות אלו מתאפיינות בכך שהמתחרה העסקי פועל באופן פסול, ושאינן לקבוצה אינטרס ממשי בניהול ההליך הייצוגי. לא זהו המקרה שלפניי. אבהיר את הדברים.

15. מעורבותו של מתחרה עסקי בייזום הליך תובענה ייצוגית מעורר חשש ואי נוחות. החשש הוא שמא מדובר בניסיון סרק, שכל תכליתו להכביד על המשיבה, ולחקשות על התנהלותה. ודוק, גם אם נניח כי תובענת סרק זו תידחה בסופו של דבר, הרי שעצם ניהולה צפוי להשית על המשיבה עלויות כבדות, והוא שקול לפיכך לשימת מקלות בגלגליה. אי הנוחות נובעת מהעובדה שגם אם הטענות לגופן נכונות, עדיין נעשה בהליך הייצוגי שימוש אסטרטגי על ידי גורם זר, שלא לתכלית של חוק התובענות הייצוגיות. ויובהר, תכלית אלו, המפורטות בסעיף 1 לחוק תובענות ייצוגיות, הן הגנה על זכויות חברי הקבוצה, והרתעה מפני הפרת הדינים שנחקקו למענם – לא הגנה על האינטרסים של המתחרה העסקי. החשש ואי הנוחות הללו מצדיקים משנה זהירות בבחינת הראיות שסיפק המתחרה העסקי, ובבחינת אופן ניהול התובענה (אלו חלק מההשלכות הפנימיות שטכרו לעיל). ואולם כאשר מעורבות המתחרה העסקי אינה יוצרת חשש כי מדובר בתובענת סרק, וכאשר קיים לקבוצה אינטרס עצמאי בניהול התובענה, אין מקום לקביעה כי ראוי למנוע שימוש בהליך התובענה הייצוגית בשל מעורבות המתחרה העסקי בייזומה (קרי, אין מקום לייחס למעורבות המתחרה העסקי השלכה חיצונית).

16. במקרה שלפניי אין חשש כי מעורבות המתחרה העסקי הובילה להגשת תובענת סרק. החקירה אותה ביצע המתחרה העסקי היא חקירה חוקית, הנוגעת להתנהלות עצמאית של המשיבה, אשר המתחרה העסקי לא היה מעורב בה כלל (ועל כן אין חשש כי טמן מלכודת למשיבה). הראיות התומכות בבקשה, אותן ראיות שסיפק המתחרה העסקי, נבחנו הן על ידי המבקשת (שהיא כאמור עמותה הפועלת זה זמן בתחום הגנת הסביבה) והן על ידי משטרת ישראל. זאת ועוד, על בסיס ראיות אלו הוגש כתב אישום, אשר הוליד הרשעה במסגרת עסקת טיעון. מכאן, שהסיכון לכך שהמתחרה העסקי מסר מידע העלול לסבך באופן מלאכותי את המשיבה או להטעות את המבקשת הוא נמוך (ודוק, מטבע הדברים אינני מביע בשלב זה עמדה בשאלה אם על בסיס מידע זה ניתן לתת אישור לניהול תובענה ייצוגית. ואולם, שאלה זו נבחנה על ידי המבקשת באופן עצמאי, ומבלי שתסתמך לעניין זה לא על ייעוץ משפטי ולא על סיוע כלכלי של המתחרה העסקי).

גם אי הנוחות מכך שייזום ההליך במקרה שלפניי נעשה על ידי מתחרה עסקי היא מדרגה נמוכה יחסית, וזאת משני טעמים: אחד עיקרי ואחד משני. הטעם העיקרי לכך הוא שקיים אינטרס ציבורי וקבוצתי בניהול התובענה, שכן החשד הוא לקיום מפגע סביבתי שאינו זניח (ולראיה, הגשת כתב האישום הפלילי, וההרשעה בו), אשר המשיבה גרמה לו באופן עצמאי,

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 34564-05-15 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית
חקלאית בע"מ

וללא כל מעורבות של המתחרה העסקי. הטעם המשני הוא שבעניינו המתחרה העסקי אינו "מתעבר על ריב לא לוי" (משלי כ"ו 17), שכן גם לו אינטרס לגיטימי בכך שמתחריו יפעלו בהתאם לדין, ולא יעשו שימוש בדרכים בלתי חוקיות על מנת לספק ללקוחותיהם את שירותיהם (השוו ע"א 6126/92 אטלנטיק, חברה לדייג ולספנות בע"מ נ' דג פרוסט תעשיות דייג (1984) בע"מ, פ"ד (4) 471 (1997); לדין בפסק הדין ראו עופר גרוסקופף, הגנה על כללי תחרות באמצעות דיני עשיית עושר ולא במשפט (תשס"ב) 289 – 303).

17. היבט נוסף שראוי לחדד נוגע לגילוי מעורבותו של המתחרה העסקי למשיבה ולבית המשפט. גילוי מלוא המידע הרלוואנטי בעניין זה למשיב ולבית המשפט חיוני לצורך ניהול הליך תקין, שכן רק על בסיס המידע האמור יכולים הצדדים ובית המשפט לבחון את השלכות המעורבות האמורה על האפשרות לנהל תובענה כייצוגית. לפיכך, תובתם של המבקש ובא הכוח מייצג להביא עניין זה לידיעת בית המשפט בהזדמנות הראשונה האפשרית (קרי, ככל שהדבר נודע להם קודם להגשת בקשת האישור, במסגרת בקשת האישור, ואם הדבר נודע להם לאחר הגשת בקשת האישור, בהזדמנות הראשונה לאחר שהעניין נודע להם). מכאן גם יובן כי הסתרת מעורבותו של המתחרה העסקי בהליך הייצוגי היא התנהלות פסולה מצד המבקש ובא הכוח המייצג, המטילה ספק באפשרות להפקיד בידיהם את ניהול ההליך. בעניינו דאגו המבקשת ובא הכוח המייצג לחשוף כבר במסגרת בקשת האישור את מעורבות המתחרה העסקי (ראו סעיף 22 לבקשת האישור וסעיף 18 לתצהיר מטעם המבקשת), ומשנעשה גילוי זה התאפשר למשיבה ולבית המשפט לרדת לעומקם של דברים. עניין זה ראוי אף הוא שיובא בחשבון – ולזכות המבקשת (בטענות המשיבה היא מלינה על כך שגילוי המידע בעניין מעורבות המתחרה העסקי היה חדרגתי. ואולם לא התרשמתי שהיה בעניין זה במקרה שלפני כדי לפגוע בזכותה של המשיבה להעלות טענותיה, וביכולתו של בית המשפט להכריע באופן מושכל).

17. **נסכום:** מעורבותו של מתחרה עסקי בייזום ההליך יכולה להיות בעלת השלכה פנימית, דהיינו השפעה על התקיימות התנאים לאישור תובענה כייצוגית, והיא יכולה להיות בעלת השלכה חיצונית, כלומר להביא לקביעה כי ראוי לסלק את התובענה בחיותה מקרה חמור של שימוש לרעה בהליכי משפט, וזאת מבלי להתעמק בתנאים לאישור תובענה כייצוגית. ואולם בנסיבות המקרה שלפני אין מעורבות המתחרה העסקי יכולה להצדיק דחייה של בקשת האישור על הסף, לא מחמת השלכתו הפנימית של עניין זה ולא מחמת השלכתו החיצונית:

השלכה פנימית - לא ניתן לשלול בשלב זה את האפשרות שמעורבותו של המתחרה העסקי תתברר כבעלת השפעה על התקיימות התנאים לאישור התובענה כייצוגית, ואולם זו אינה בעוצמה המצדיקה סילוק על הסף של התובענה (דהיינו לא בעוצמה של "ברור בעליל כי לא

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

28 פברואר 2017

ת"צ 15-05-34564 עמותת אזרחים למען הסביבה נ' קומפוסט שלוחות, אגודה שיתופית
חקלאית בע"מ

מתקיים בבקשה אחד התנאים הקבועים בחוקי". לפיכך עניין זה יש לברר בעת בחינת בקשת
האישור גופה, ואין הוא יכול להצדיק סילוק על הסף.

השלכה חיצונית - בשים לב לטיב מעורבותו של המתחרה (אספקת מידע שהושג באופן חוקי,
ואשר נבחן הן על ידי המשיבה והן על ידי המטרה, בדבר פעילות עבריינית לכאורה של
המשיבה, אשר המתחרה העסקי אינו מעורב בה), ולאינטרס הממשי של חברי הקבוצה בניהול
החליף הייצוגי (חגנת איכות הסביבה), אין מקום לקבוע שמדובר במקרה חמור של שימוש
לרעה בחליכי משפט, היכול להצדיק סילוק התובענה מבלי לבחון האם היא עומדת בתנאים
הקבועים בחוק לניהול תובענה כייצוגית.

סוף דבר

18. מהטעמים שפורטו לעיל אין מקום לסילוק התובענה על הסף, אלא יש לדון בה לגופה.

19. התיק נקבע לקדם משפט ליום 16.3.2017 בשעה 9:00.

20. בנסיבות העניין לא ראיתי מקום לעשות צו לחוצאות.

ניתנה היום, ב' אדר תשע"ז, 28 פברואר 2017, בהעדר הצדדים.

פרופ' עופר גרוסקופף, שופט